

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет спеціальної та інклюзивної освіти
Кафедра психокорекційної педагогіки та реабілітології

Збірник тез

з нагоди 100-річчя від дня народження Клавдії Турчинської

**«ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ
СУЧАСНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДІТЯМ ТА
ДОРΟΣЛИМ З
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»**

Київ – 2024

4. Мамічева О. В. Спеціальна психологічна допомога в комплексному супроводі розвитку дитини з соціально-особистісними проблемами в системі освіти // *Вісник Одеського нац. ун-ту імені І. І. Мечникова. Серія. Психологія.* Т. 18, Вип. 22, Ч. 2. 2013. С. 258–264.

5. Татъянчикова І.В. Психолого-педагогічні основи соціалізації дітей з вадами інтелектуального розвитку дис.. д-ра пед. н., К., 2015. 486 с.

Синьов В.М.

**доктор педагогічних наук, академік,
професор кафедри психокорекційної
педагогіки та реабілітології
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Опанасенко Ю.П.**

**аспірант кафедри психокорекційної
педагогіки та реабілітології
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова**

Науковий керівник:

Синьов В.М.

**академік, доктор педагогічних наук, професор,
Українського державного університету
імені М.П. Драгоманова**

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ТА ТРУДОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ З МЕНТАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.

Забезпечення якісної соціалізації підростаючого покоління в суспільстві значною мірою залежить від збереження та розвитку психічного та фізичного здоров'я і ґрунтується на теорії та практиці загальної валеологічної культури.

Валеологічна культура, в залежності від ступеня оволодіння нею, більшою або меншою мірою регулює життєдіяльність людини, і тим самим впливає на вміння людини піклуватись про своє здоров'я та здоров'я інших. В цьому процесі вона виконує певні функції, зокрема, такі як: нормативна та освітня, що забезпечують людині знання про соціальні норми здоров'я; регулятивна, оволодіння якою дозволяє людині дотримуватись правил збереження і розвитку здоров'я та виховна, що включає крім сприймання та дотримання виховних

впливів ще й самовиховання - вироблення стійкого опанування здоров'язберігаючими знаннями та вміннями.

Отже, валеологічна соціалізація тісно пов'язана з діяльністю дитини, яка формується в процесі оволодіння діяльністю і в той же час впливає на якість оволодіння різними її видами.

В контексті нашого дослідження особливостей формування трудової та професійної соціалізації у дітей з інтелектуальними вадами особливого значення набуває врахування форм олігофренії, тобто психологічних властивостей притаманних їм.

Зокрема, у сучасній, вітчизняній та корекційній педагогіці використовується класифікація за п'ятьма формами олігофренії, які відрізняють цих дітей від дітей з нормотиповим розвитком, а саме : за особливостями пізнавальної діяльності, спрямованості особистості, здібностями, темпераментом, характером тощо. Це повинно враховуватись у визначенні видів праці та профорієнтації.

В історії наукового розвитку теорії щодо розрізнення форм олігофренії відомі традиційні чотири форми. Зокрема, в роботі Стадненко Н.М. "Нариси з психології розумово відсталої дитини" 4) виділяється чотири форми, проте в сучасній науковій обробці додається п'ята — діти з недорозвиненням і недостатністю підкіркових структур передніх часток головного мозку, що дає своєрідну картину порушень інтелекту та психічних відхилень.

Так, стосовно впливу особливостей різних форм олігофренії на розвиток у дітей трудової діяльності відносять першу - неускладнену форму. В розвитку цих дітей немає порушень емоційно-вольової сфери та особистості в цілому, вони здатні до цілеспрямованої трудової діяльності.

До другої форми відносяться розумово відсталі діти, з ускладненою формою, які мають грубі порушення поведінки. Частина з них дуже збудливі, розгальмовані, подразливі, з нестійкою увагою, неорганізовані та імпульсивні. Для цих дітей характерне порушення працездатності, адже вони не спроможні

зосередитись тривало на одній справі, адже швидко забувають суть поставленого перед ними завдання.

Сюди ж відносяться діти з переважанням процесу гальмування, яким властиві властивості загальмованості, пасивності, млявості, ці діти саме швидко втомлюються і потребують тривалого відпочинку. Такі підлітки спроможні до виконання нескладних і короткочасних трудових завдань.

Третя форма включає дітей з грубими порушеннями особистості, які відрізняються своєрідністю поведінки. У них немає певного позитивного відношення до себе і оточуючих, відсутні почуття страху, сорому. Погано розвинена моторика, рухи недостатньо автоматизовані, вони не можуть виконати рухи за завданням. Трудова орієнтація таких дітей вимагає постійної підтримки та нагляду з боку дорослих. Самостійна трудова діяльність залежить від глибини порушень (від повної неспроможності до контрольованих зовні дій).

Четверта форма олігофренії включає дітей зі зниженням слуху та мовно-слухової системи. Ці діти не можуть виконати трудове завдання за усною інструкцією. На наш погляд, до цієї групи також можна віднести дітей у яких крім розумової недостатності діагностується порушення зору, що призводить до своєрідності предметної діяльності, в тому числі й трудової.

В нашому дослідженні визначено підлітковий вік, як найбільш сенситивний період підготовки до трудової соціалізації, оскільки у дитини, яка з нормо-типовим розвитком, так і з порушеним в цей час спостерігаються позитивні зміни у фізичному та психічному розвитку.

Проте, підлітки з розумовою відсталістю в цей період якісно відрізняються від здорових, оскільки мають своєрідності розвитку в обох планах.

Так, в дослідженнях К.М. Турчинської (5) було зроблено характеристику фізичних станів та розвитку розумово відсталих дітей. Виділено типові та індивідуальні відхилення, що на наш погляд мають велике значення для диференційованого та індивідуального підходу у перебігу валеологічної та трудової соціалізації.

До типових відхилень у фізичному стані К.М. Турчинська відносить загальне зниження працездатності, яке характеризується швидкою втомлюваністю, недостатньою витривалістю при фізичних навантаженнях. В основі цього стану лежить не лише відхилення у фізичному розвитку, але й розумовій неповноцінності, внаслідок яких учні не здатні проявити потрібні вольові зусилля, раціонально використовувати свої фізичні ресурси, правильно поєднувати зусилля та темп роботи і т.ін.” (5, с.19).

За даними Козленко М.О. (2), серед типових відхилень у фізичному розвитку розумово відсталих учнів часто зустрічаються відхилення в антропометричних даних (зріст, вага, об’єм грудної клітини та ін.). Відхилення в будові тіла, негармонійний розвиток, недоліки в розвитку моторики чітко проявленні.

Таким чином в психофізичному розвитку підлітків з розумовою відсталістю є багато підстав для специфічної спрямованості професійно-трудової підготовки до соціалізації в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Коган О.В., Рудзевич І.Л. Педагогічні та психологічні аспекти формування здорового способу життя у розумово відсталих учнів: монографія. Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 164 с.
2. Козленко, Микола Афанасійович. Особливості рухових порушень у учнів допоміжної школи та їх корекція засобами фізичної культури : Автореферат дис. Кандидата педагогічних наук. - М., 1963. - 16 с.
3. Кузьмина В. К. Особенности педагогического подхода к подросткам-олигофренам с невротическими и психопатоподобными проявлениями // Дефектология. — № 3. — М. : Педагогика, 1978. — С. 60-68.
4. Макарчук Н.О. Психологічна специфіка проявів психічних станів у підлітків з розумовою відсталістю. // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. С.436.

5. Руденко Л.М. Особливості агресивної поведінки розумово відсталих дітей: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. 322 с.
6. Синьов В. М., Матвеева М. П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник. — К. : Знання, 2008. — 359 с.
7. Стадненко Н.М. Аномальна дитина в школі: навчально-методичний посібник. Київ, 1995. - 29 с.
8. Турчинська К.М. Профорієнтаційна робота в допоміжній школі. - Київ : Радянська школа, 1976. - 126 с.
9. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2000. - 288 с.
10. Хохліна О.П. Психологічний зміст соціалізації дитини в освітньому закладі. Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства: монографія колективна / за ред. Л.В. Помиткіної, О.П. Хохліної. Київ: ТОВ «Альфа-ПК», 2019. С. 86-96. URL: <https://apsx.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/Kolektyvna-monohrafiia-2019.pdf>

Супрун Д. М.,
д.п.н., професор,
професор кафедри
соціальної роботи та реабілітації
Національного університету біоресурсів
і природокористування

Супрун М. О.,
д.п. н., професор,
професор кафедри спеціальної освіти
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

**К. М. ТУРЧИНСЬКА ПРО РОЗВИТОК ІДЕЙ БЕЗПЕРЕРВНОЇ
 ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
 (до сторіччя із дня народження)**

Українська спеціальна педагогіка має всі підстави для ствердження, що в її історії однією з таких визначальних фігур є постать